

PIOTR SADOWSKI

Uniwersytet Opolski, Instytut Nauk Prawnych

<http://orcid.org/0000-0002-2422-8793>

Dr hab. Adam Bieniek (1969–2015) – życie i dzieło. Związki krakowskiego arabisty z Opolszczyzną

Dr. hab. Adam Bieniek (1969–2015) – life and work. Connections of the Krakow Arabist with the Opole region

Abstract

Adam Bieniek, born in Nysa, grew up in Goświnowice. He attended the Secondary School in Nysa. He connected his scientific career with Kraków. There, at the Institute of Oriental Philology, he obtained his master's degree (1994), doctorate (1998), and then habilitation (2006). He died in Krakow in 2015. He left behind many interesting works. He turned out to be a true enthusiast of the Middle East, an Arabist, polyglot and erudite. His basic field of research concerned the 13th-century encyclopedist Al-Qazwīnī, the history of Damascus, especially during the Crusades, and the relationship between Christians and the Islamic world. The work is based primarily on the source material from the Archives of the Jagiellonian University. In this article, I describe the life and scientific and didactic activities of the scientist from Kraków. Studying the world of Arab and Islamic culture, the process of assimilation of ancient thought by the world of Islam, Bieniek also dealt with Sharia law. I also want to point to his connections with the Opole region.

Keywords: Arabic studies, Polish Arabist, Institute of Oriental Philology of the Jagiellonian University, Goświnowice, Crusades, Damascus.

Abstrakt

Adam Bieniek urodził się w Nysie, a wychował w Goświnowicach. Uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego w Nysie. Swoją karierę naukową związał z Krakowem. Tam w Instytucie Filologii Orientalnej uzyskał magisterium (1994), doktorat (1998), a następnie habilitację (2006). Zmarł w Krakowie w 2015 r. Pozostawił po sobie wiele ciekawych dzieł. Okazał się prawdziwym pasjonatem Bliskiego Wschodu, arabistą, poliglotą i erudytą. Jego podstawowe pole badawcze dotyczyło XIII-wiecznego encyklopedysty Al-Qazwīnī, historii Damaszku zwłaszcza w okresie wypraw krzyżowych, relacji chrześcijan ze światem islamskim. Tekst bazuje przede wszystkim na materiale źródłowym znajdującym się w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego. W niniejszym artykule opisuję życie i dzieło naukowe, jak i dydaktyczne krakowskiego uczonego. Badając świat kultury arabskiej i islamskiej, proces przyswajania myśli antycznej przez świat islamu, Bieniek zajmował się także prawem szariat. Chcę wskazać także na jego związki z Opolszczyzną.

Słowa kluczowe: arabistyka, polski arabista, Instytut Filologii Orientalnej UJ, Goświnowice, wyprawy krzyżowe, Damaszek.

Artykuł przybliża postać Adama Bieńka, który z Goświnowic, poprzez Nysę, udał się na studia do Krakowa i tam przeszedł kolejne stopnie swojej edukacji i kariery naukowej, uzyskując magisterium, doktorat i wreszcie habilitację. To zdobywanie tytułu i stopni naukowych miało miejsce w jednej placówce, a mianowicie w Instytucie Filologii Orientalnej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Związany z Opolszczyzną poprzez swój dom rodzinny większą część swojego życia arabista związał z Krakowem. Z wielu prac o charakterze naukowym czy popularnonaukowym krakowskiego uczonego szczególną uwagę skieruję na jego rozprawę: doktorską i habilitacyjną. Chcę wskazać także na związki krakowskiego arabisty z opolskim środowiskiem naukowym.

Niniejszy artykuł przygotowałem przede wszystkim na podstawie dokumentacji zgromadzonej w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego przy Alei Adama Mickiewicza 22 w Krakowie, które odwiedziłem 11 kwietnia 2023 r., a którego pracownikom bardzo dziękuję za umożliwienie mi kwerendy. Bazuję na trzech teczkach osobowych: 1) „studenckiej”, 2) „doktorskiej” i 3) „pracowniczej”. Dokumenty znajdujące się w tych teczkach nie mają zbiorczej numeracji wewnętrznej. Mimo bogatej dokumentacji nie muszą one oddawać całości faktów naukowo-dydaktycznych z życia naukowca. Wykazy publikacji były przez niego przygotowywane kilkakrotnie, zwłaszcza w ramach procedury doktorskiej i habilitacyjnej. Być może nie udało mi się dotrzeć do wszystkich jego publikacji z okresu między uzyskaniem habilitacji a przedwczesną śmiercią. Jednak i te spisy uwzględnione w niniejszym artykule dowodzą, że spuścizna naukowa A. Bieńka jest godna uwagi, jak i że słowa *non omnis moriar* można odnieść w pełni do arabisty. Dziękuję także jego drugiej żonie, Krystynie Chmielik, z którą udało mi się przekonsultować pewne informacje.

1. Biografia naukowa i dydaktyczna

Adam Marek Bieniek urodził się 28 stycznia 1969 r. w Nysie jako syn Michała i Heleny z d. Sowa. Zmarł 10 listopada 2015 r. w Krakowie. Swoje dziecięce i wczesnomłodzieńcze lata spędził w Goświnowicach na Opolszczyźnie. Miał starszą siostrę, Urszulę. W Goświnowicach w latach 1976–1984 był uczniem szkoły podstawowej. Naukę kontynuował w pobliskiej Nysie, gdzie w latach 1984–1988 uczył się w Liceum Ogólnokształcącym im. Jana III Sobieskiego (*Carolinum*). 8 czerwca 1988 r. otrzymał świadectwo dojrzałości.

Ze wszystkich egzaminów maturalnych uzyskał oceny bardzo dobre (z części pisemnej: z języka polskiego i języka francuskiego, z części ustnej: z języka polskiego, języka francuskiego, języka łacińskiego i propedeutyki nauki o społeczeństwie). Mgr Ludmiła Wraga w opinii z 1 czerwca 1988 r. pisała o swoim wychowanku: „(...) Zdolny, pracowity, inteligentny, dojrzały, zdyscyplinowany. Zainteresowania wszechstronne, a szczególnie języki obce, historia zwłaszcza starożytna, jak również zagadnienia polityki międzynarodowej. Sumienny, pracowity, samodzielny, aktywny na zajęciach lekcyjnych, potrafi wyrazić własną opinię (...)”¹.

Uzyskawszy świadectwo dojrzałości, zdał egzamin na filologię orientalną na Uniwersytecie Jagiellońskim. Odbywszy studia wyższe, magisterskie, dzienne na Wydziale Filologicznym UJ w zakresie filologii orientalnej – arabistyki i spełniwszy wymogi określone obowiązującymi przepisami, 7 stycznia 1994 r. uzyskał tytuł magistra arabistyki (numer dyplomu WFIO/419/95/93/94). Tytuł jego pracy magisterskiej brzmiał *Literatura dziecięca we współczesnej prasie syryjskiej na przykładzie „Safhat at-Tufula” („strona dla dzieci”) w „ath-Thawra*. Pracę tę napisał pod kierunkiem prof. dr hab. Marii Kowalskiej, a jej recenzentem była dr Elżbieta Górka. Wskazując na pewne uchybienia warsztatowe, promotorka tak ją oceniła: „Praca jest oryginalna, pożyteczna, ciekawa i pierwsza w Instytucie poświęcona literaturze dla dzieci”². Recenzentka podobnie nabrała przeświadczenia, że autor doszedł do samodzielnych wniosków³. Została oceniona jako dobra. Autor analizował w niej bajki, powiastki historyczne, biografie, zagadki i historie różnych felietonistów, a także dzieci, prezentowane w „Rubryce dla dzieci” zamieszczone w syryjskim dzienniku społeczno-politycznym „ath-Thawra”. Uszeregował zebrany materiał w następujący sposób: bajki, utwory dydaktyczne, patriotyczne i będące autorstwa dzieci. Doszedł do wniosku, że bajki syryjskie, podobnie jak europejskie, uczą dzieci takich wartości, jak wrażliwość czy przyjaźń. Zdaniem Bienieka analizowane utwory miały stanowić owoc lokalnych tradycji arabskich, bajek europejskich i lewicowej propagandy partyjnej ówczesnej Syrii.

Jeszcze przed ukończeniem arabistyki rozpoczął w 1993 r. studia na drugim kierunku – iranistyce. 12 marca 1998 r. pisał odnośnie tego kierunku,

---

¹ AUJ, Ludmiła Wraga. 1988. (TS) [opinia z 1 czerwca 1988] (T.S.). Jeśli w dokumencie źródłowym nie jest podawany numer strony, oznacza to, że dokument był jednostronicowy i bez numeracji wewnętrznej.

² AUJ, Maria Kowalska. 1994. Ocena pracy magisterskiej Adama Bienieka pt. „Obraz współczesnej syryjskiej literatury dla dzieci w świetle «At-Tawry»” [recenzja ze stycznia 1994 (bez daty dziennej)] (TS): 2.

³ AUJ, Elżbieta Górka. 1994. Recenzja pracy magisterskiej Adama Bienieka pt. „Obraz współczesnej syryjskiej literatury dla dzieci w świetle «At-Tawry»” [recenzja z 6 stycznia 1994] (TS).

że jest na piątym roku⁴. W dokumentacji zgromadzonej w Archiwum UJ nie ma świadectwa, aby ten kierunek ukończył. 5 października 1993 r. poprosił o zwolnienie z egzaminu z historii filozofii, aby móc zająć się lepiej studiami islamistycznymi. Argumentował w podaniu, że historię filozofii miał już na arabistyce⁵.

19 listopada 1998 r. uchwałą Rady Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej pt.: *Recepcja dzieł starożytnych pisarzy w średniowiecznej literaturze arabskiej na przykładzie twórczości Al-Qazwīnīego (XIII w.)*, a także złożony przepisywane egzaminy, uzyskał stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa. Promotorem doktoratu była prof. dr hab. Maria Kowalska, a recenzentami w przewodzie doktorskim: prof. dr hab. Janusz Danecki z Uniwersytetu Warszawskiego i prof. dr hab. Jerzy Hauziński z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Słupsku.

Kolokwium habilitacyjne dra Adama Bieńka miało miejsce 7 października 2004 r. Jednak Rada Wydziału Filologicznego UJ w tajnym głosowaniu nie przyjęła kolokwium (głosowały 82 osoby, za było 41, przeciw – 24, wstrzymało się 17). Zabrakło jednego głosu na korzyść habilitanta. Kolokwium zostało powtórzone 8 czerwca 2006 r. Tym razem głosowało 48 osób – za było 43, nikt nie był przeciw, natomiast 5 wstrzymało się od głosu. Tym samym Rada podjęła uchwałę o nadaniu Adamowi Bieńkowi stopnia naukowego doktora habilitowanego w zakresie literaturoznawstwa (dziedzina: nauki humanistyczne, dyscyplina: literaturoznawstwo, specjalność: filologia orientalna)⁶. Uchwała o nadaniu stopnia doktora habilitowanego została zatwierdzona przez Centralną Komisję do spraw Stopni i Tytułów 30 października 2006 r.

Nie ulega wątpliwości, że na ścieżkę kariery naukowej Adama Bieńka wielki wpływ miała prof. dr hab. Maria Kowalska (1919–2005) – filolog, arabistka i znawczyni średniowiecznej literatury arabskiej, zwłaszcza geograficznej i podróżniczej. Już w podaniu o przyjęcie do pracy w Zakładzie Arabistyki Instytutu Filologii Orientalnej UJ zamieścił informację, że przychylnie ustosunkowała się ona do prośby o sprawowanie opieki naukowej nad jego dalszą działalnością⁷.

---

⁴ AUJ, Adam Bieniek. 1998a. Do jego Magnificencji Pana Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego [prośba o dodatkowy urlop dziekański] (TS).

⁵ AUJ, Adam Bieniek. 1993. Do Pana Dziekana Wydziału Filologicznego [prośba o zwolnienie z zajęć z zakresu historii filozofii] (TS).

⁶ AUJ, Władysław Miodunka. 2006: 6. Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych [wniosek w sprawie zatwierdzenia uchwały Rady WF UJ o nadaniu dr. Adamowi Bieńkowi stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa] (TP).

⁷ AUJ, Adam Bieniek. 1996. Podanie [z prośbą o przyjęcie do pracy w Zakładzie Arabistyki IFO UJ] z 5 sierpnia 1996 (TP).

Rozprawa doktorska prof. Kowalskiej, obroniona w 1965 r., została zatytułowana: *Dzieje Kazwiniego do Athar al-Bilad*, a habilitacyjna, z 1973 r. – *Średniowieczna arabska literatura podróżnicza*. W latach 1994–1999 była kierownikiem Zakładu Arabistyki UJ. To ona przyczyniła się do zatrudnienia Adama Bieńka, który swoje pole badawcze uczynił zbieżnym z tematyką naukowych zainteresowań swojej preceptorce. W opinii z 15 maja 1998 r. pisała o asystencie, postulując kolejną umowę „W ciągu studiów odznaczał się wyjątkową pilnością i aktywnym uczestnictwem w seminariach i ćwiczeniach”. Odnośnie do okresu jego zatrudnienia zauważyła: „W tym czasie dał się poznać jako dobry nauczyciel i pracownik naukowy (...) Uzdolnienia mgr A. Bieńka, poważne podejście do przedmiotu studiów pozwalają żywić dużą nadzieję co do jego przydatności dydaktycznej i naukowej”⁸. W protokole obrony pracy doktorskiej z 19 listopada 1998 r. Adama Bieńka czytamy: „Prof. Kowalska podkreśliła ogrom pracy włożony przez doktoranta, wykorzystanie przez niego nie tylko znajomości arabskiego, ale także perskiego. Zamieszczone cytaty są unikalne ze względu na fakt, że oryginały zaginęły. Podsumowując, stwierdziła, że doktorant jest cennym nabytkiem naukowym”⁹. Wdzięczność względem swojej mistrzyni naukowej A. Bieniek wyraził, pisząc wraz z Barbarą Michalak-Pikulską, nekrolog pt.: *Prof. dr hab. Maria Kowalska (1919–2005)*¹⁰. Prof. dr hab. Marek Dziekan określił w kwietniu 2004 r. Adama Bieńka „uczniem prof. Marii Kowalskiej”, jak i dodał, że jego zainteresowania badawcze ukształtowane przez prof. Kowalską mimo wszystko nie ograniczyły się tylko do tych nakreślonych przez nią, ale pozwalają one dostrzec jego indywidualizm¹¹.

Już jako student w roku akademickim 1990/1991 A. Bieniek otrzymał stypendium Ministra Edukacji Narodowej za bardzo dobre wyniki w nauce. Realizował grant Komitetu Badań Naukowych (nr 1H01C 008 18), dzięki któremu w sierpniu 2000 r. odbył kwerendę biblioteczną w Syrii, przygotowując swoją rozprawę doktorską. Otrzymał także stypendium Fundacji Lanckorońskich w 2002 r., co pozwoliło mu wyjechać w 2003 r. na kwerendę biblioteczną do Wielkiej Brytanii.

Adam Bieniek był pracownikiem w Uniwersytecie Jagiellońskim w okresie od 1 października 1996 r. do 10 listopada 2015 r. – od 1 października 1996 r.

---

⁸ AUJ, Maria Kowalska. 1998b. Opinia [z 15 maja w sprawie zatrudnienia na etacie asystenta] (TP).

⁹ AUJ, Barbara Michalak-Pikulska. 1998: 3. Protokół z obrony pracy doktorskiej mgr Adama Bieńka „Recepcja dzieł starożytnych pisarzy w średniowiecznej literaturze arabskiej na przykładzie twórczości Al-Qazwiniego (XIII w.)” przed Komisją Rady Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniu 18 (*sic!*) listopada 1998 roku (TD).

¹⁰ Barbara Michalak-Pikulska, Adam Bieniek. 2006. „Prof. dr hab. Maria Kowalska (1919–2005)”. *Przegląd Orientalistyczny* 1–2 (216–217): 111–112.

¹¹ AUJ, Marek Dziekan. 2004: 1. Opinia o dorobku naukowym i rozprawie habilitacyjnej dr. Adama Bieńka. „Między wiarą a rozsądkiem. Damaszek w okresie wypraw krzyżowych w świetle kronik arabskich” [opinia z 24 kwietnia 2004] (TP).

do 30 września 1997 r. w wymiarze pół etatu, a od 1 października 1997 r. do 10 listopada 2015 r. – całego etatu. W okresie zatrudnienia wykonywał pracę asystenta (od 1996 r.), asystenta z doktoratem, adiunkta (od 2003 r.) i adiunkta z habilitacją¹². W czasie 19 lat pracy naukowo-dydaktycznej na Uniwersytecie Jagiellońskim prowadził różne zajęcia czy to dla studentów stacjonarnych, czy niestacjonarnych. Już w opinii z 17 marca 1998 r. prof. dr hab. Maria Kowalska o asystencie pisała „Jest cenionym pracownikiem. Prowadzi zajęcia z historii Arabów oraz ćwiczenia przekładowe z literatury arabskiej. Bierze udział w konferencjach i sesjach naukowych oraz pracach organizacyjnych IFO”¹³. 24 maja 2002 r. prof. dr hab. Barbara Michalak-Pikulska zaopiniowała: „Dr Adam Bieniek jest młodym i prężnym pracownikiem naukowym i dydaktycznym w Zakładzie Arabistyki Instytutu Filologii Orientalnej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Prowadzi zajęcia z Islamu i Historii Arabów dla studentów I i II roku arabistyki. Cieszy się dobrą opinią wśród studentów”¹⁴. W 2012 r. A. Bieniek zanotował w formularzu oceny, że w latach 2008–2011 wprowadził „dwa nowe przedmioty dotychczas niewykładane w IO UJ: geografię krajów arabskich oraz historię współczesną krajów arabskich”¹⁵.

1 października 1995 r. Bieniek zatrudnił się w Wyższej Szkole Zarządzania i Bankowości w Krakowie przy ul. Armii Krajowej 4 jako lektor języka angielskiego. Wymiar godzin był tam nieregularny. W niektórych latach było to kilka godzin, ale bywało, że i dwanaście tygodniowo. W październiku 2002 r. podjął się zajęć w Instytucie Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Oprócz zajęć w Zakładzie Arabistyki Instytutu Filologii Orientalnej UJ zobowiązał się także w 2004 r. do prowadzenia zajęć na Studiach Kulturoznawczych organizowanych przez IFO UJ.

Obraz działalności dydaktycznej i organizacyjnej Adama Bienika na Uniwersytecie Jagiellońskim wyłania się z informacji zawartych w formularzach oceny nauczycieli akademickich za okres 4 lat, któremu pracownicy naukowo-dydaktyczni byli regularnie poddawani. W jego teczce pracowniczej zachowały się takie trzy formularze kontrolne. Przykładowo: w roku akademickim 2003/2004 miał 222 godzin wykładów, 60 godzin ćwiczeń czy konwersatoriów i 12 godzin seminariów naukowych. Podkreślił, że na jego wykłady uczęszczało wielu studentów z innych kierunków. W ocenianym okresie prowadził także cykl wykładów dla Uniwersytetu III Wieku. Działalność naukowa i dydaktyczna za lata 2000–2003 została w 2004 r. oceniona jako bardzo wysoka (A), organiza-

¹² AUJ, Świadcstwo pracy 2015: 1–2.

¹³ AUJ, Maria Kowalska. 1998a. Opinia [z 17 marca] (TD).

¹⁴ AUJ, Barbara Michalak-Pikulska. 2002. [pismo z 24 maja 2002 potwierdzające umiejętność samodzielnego prowadzenia zajęć przez Adama Bienika] (TP).

¹⁵ AUJ, FONA 3. 2012: 3.

cyjna jako przeciętna (C), co dało ogólną notę ponadprzeciętną (B)¹⁶. W roku akademickim 2006/2007 miał 225 godzin wykładu i 30 godzin seminarium naukowego. W 2008 r. pisał, że wielu studentów przychodzi na jego zajęcia jako wolni słuchacze. W analizowanym okresie (1 stycznia 2004 – 31 grudnia 2007) był promotorem 10 prac licencjackich i recenzentem 5. Zauważył, że pozwala w czasie wykładu na dyskusję, tak aby nie był on jedynie „jednostronnym dyskursem”. Tym razem jego działalność naukowa i dydaktyczna została oceniona jako zadowolająca (B), a organizacyjna jako wyróżniająca (A)¹⁷. W roku 2010/2011 miał 180 godzin wykładu. W ocenianym czasie (1 stycznia 2008 – 31 grudnia 2011) miał 2 doktorantów, wypromował 10 magistrów i popełnił 2 recenzje w przewodach doktorskich. Był autorem 7 recenzji do prac magisterskich oraz promotorem 11 licencjatów i recenzentem 8 prac licencjackich. W roku 2011/2012 sporządził także 3 recenzje dla Narodowego Centrum Nauki. W latach 2008–2009 był przewodniczącym Instytutowej Komisji Rekrutacyjnej. W komisji tej udzielał się choćby w latach 2000, 2001 i 2003. Dalej współpracował z Uniwersytetem III Wieku, jak i wyrażał radość, że na jego zajęcia przychodzą słuchacze z innych kierunków. Tym razem komisja oceniająca jego działalność za lata 2008–2011 w zakresie dydaktyki przyznała ocenę wyróżniającą (A), a za działalność organizacyjną – zadowolającą (B). Niestety, sama działalność naukowa została oceniona jako niezadowolająca (C). Komisja argumentowała: „Brak aktywności wydawniczej i brak publikacji naukowych w latach 2008–2011”. Ogólna ocena wystawiona w 2012 r., gdy rubryka pozwalała dokonać wyboru między pozytywną a negatywną, tym razem była negatywna¹⁸. W prezentowanych formularzach mimo wszystko widać radość A. Bieńka z faktu, że na jego zajęcia przychodzili studenci z innych kierunków, jak i że słuchacze podejmowali w czasie zajęć dyskusję, co każe myśleć, że cenił element kreatywności w nauczaniu.

2. Wykaz pism

Z dorobku naukowego dr. hab. Adama Bieńka należy przywołać przede wszystkim 3 monografie autorskie i 1 współautorską. Z książek trzeba wymienić: *Starożytność w myśli arabskiej*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2003, 159 s.; *Między wiarą a rozsądkiem. Damaszek w okresie wypraw krzyżowych w świetle kronik arabskich*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu

---

¹⁶ AUJ, FONA 1. 2004: 1–7.

¹⁷ AUJ, FONA 2. 2008: 1–6.

¹⁸ AUJ, FONA 3. 2012: 1–6.

Jagiellońskiego 2004, 213 s.; *Podręczny zielnik średniowiecznego muzułmanina. „Księga dziwów stworzenia i cudów istnienia” Al-Qazwīniego (XIII wiek) oraz zawarte w niej nazewnictwo i opisy roślin użytkowych*, t. 1, Kraków: Księgarnia Akademicka 2014, 110 s. Natomiast w dziele zbiorowym autorstwa Adama Bienka, Krzysztofa Kościelniaka, Macieja Salamona, Krzysztofa Stopki, Anny Waško, *Wielka historia świata*, t. 4: *Kształtowanie średniowiecza*, red. Maciej Salamon, Kraków: Fogra, Warszawa: Świat Książki 2005, przygotował następujące teksty: *Schyłek cywilizacji średnioperskiej; Narodziny islamu. Ekspansja arabska do połowy VIII w.; Zachodnie krańce świata arabskiego i ich rola historyczna; Abbasydzi i ich sąsiedzi; Krucjaty: konflikt i spotkanie cywilizacji*.

W ostatniej swojej książce *Podręczny zielnik średniowiecznego muzułmanina. Księga dziwów stworzenia i cudów istnienia Al-Qazwīniego (XIII wiek) oraz zawarte w niej nazewnictwo i opisy roślin użytkowych*, powrócił do bohatera swojego doktoratu, Al-Qazwīniego – kosmografa muzułmańskiego, który w jednej części swojej encyklopedii zajął się opisem roślin użytkowych. Autor chciał dokonać identyfikacji prezentowanych przez XIII-wiecznego myśliciela taksonów, czyli organizmów spokrewnionych, wyróżniających się jakąś cechą różniącą ją od innych jednostek, przybliżyć stan wiedzy botanicznej średniowiecznego czytelnika arabskiego, jak i wydobyć różne nazwy synonimiczne w ramach nomenklatury botanicznej na oznaczenie roślin funkcjonujących w języku arabskim.

Z artykułów naukowych udało mi się dotrzeć do następujących publikacji, które wymieniam w porządku chronologicznym:

- 1) Bieniek Adam, Bieniek Aldona. 1998. „Sezonowość w średniowiecznym rolnictwie Bliskiego Wschodu na podstawie kalendarza syryjskiego zamieszczonego w dziele *Kitab adzaib al-machluqat wa ghara'ib al-mawdzudat* Al-Kazwiniego”. *Wiadomości Botaniczne* 2: 17–22. Artykuł ten ogłosił wraz ze swoją pierwszą żoną, Aldoną Bieniek, pracującą wtedy w Instytucie Botaniki PAN w Krakowie.
- 2) Bieniek Adam. 1998. Język arabski jako łacina średniowiecznej nauki muzułmańskiej na podstawie „Ağā'ib al-mahlūqāt” Tūsiego. W *Z Meki do Poznania. Materiały 5. Ogólnopolskiej Konferencji Arabistycznej, Poznań, 9–10 czerwca 1997*. Red. Henryk Jankowski, 49–55, Poznań: UAM.
- 3) Bieniek Adam. 1999. „Epoka tłumaczeń – rola świata arabskiego w dziele zachowania dorobku starożytności”. *Między Oryginałem a Przekładem* 5: 25–43.
- 4) Bieniek Adam. 1999. „Claudius Ptolemaeus in the Eyes of the Arabs in the Example of al-Qazwīnī”. *Folia Orientalia* 35: 5–21.

- 5) Bieniek Adam. 2000. „Rola świata arabskiego w dziele odzyskiwania przez łańcuch Zachód dziedzictwa kulturowego starożytności”. *Spotkania Arabistyczne* 3: 27–43.
- 6) Bieniek Adam. 2001. „Pliny the Elder as seen by al-Qazwīnī (13th Century)”. *Folia Orientalia* 37: 19–40.
- 7) Bieniek Adam. 2002. Bezkrwawe zwycięstwo – zdobycie Damaszku przez Nūr ad-Dīna. W *W kręgu cywilizacji Półksiężycy. 6. Ogólnopolska Konferencja Arabistyczna Kraków, 14–15 maja 2002. Materiały*. Red. Barbara Michalak-Pikulska, 209–219. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- 8) Bieniek Adam. 2002. „Zakariyā Ibn Muhammad Ibn Mahmūd al-Qazwīnī and his Works”. *Folia Orientalia* 38: 29–40.
- 9) Bieniek Adam. 2003. Problemy prawa szariackiego w Nigerii. W *Zagadnienia współczesnego islamu. Materiały sympozjum naukowego zorganizowanego w Poznaniu, 14 października 2002, Katedra Orientalistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza*. Red. Adnan Abbas, 157–164. Poznań: Katedra Orientalistyki UAM.
- 10) Michalak-Pikulska Barbara, Bieniek Adam. 2006. „Prof. dr hab. Maria Kowalska (1919–2005)”. *Przegląd Orientalistyczny* 1–2 (216–217): 111–112.
- 11) Bieniek Adam. 2006. „Bezwzględni zabójcy czy typowy produkt epoki? Czarna legenda muzułmańskiej sekty asasynów w XII wieku w świetle dzieła Ibn al-Aṭīra”. *Portolana. Studia Mediterranea* 2: 103–114.
- 12) Bieniek Adam. 2006. „Jak to się robi w Damaszku, czyli dzieje Tutghagina w ujęciu kronikarzy arabskich [How it is in Damascus, or the History of Tughtagin in the Eyes of Arabic Historians]”. *Orient* 1–4: 97–109.
- 13) Bieniek Adam. 2006. Natural Phenomena and their Contribution to the Decline and Fall of Damascus in 1154. W *Authority, privacy and public order in Islam. Proceedings of the 22nd Congress of L'Union Européenne des Arabisants et Islamisants* (Orientalia Lovaniensia Analecta 148). Red. Barbara Michalak-Pikulska, Andrzej Pikulski, 267–279. Leuven – Paris – Dudley: Peeters, Katholieke Universiteit Leuven. Department Oosterse Studies.
- 14) Bieniek Adam. 2011. Testament Saladyna. Rozpad domu Ajjubidów w relacjach kronikarzy arabskich okresu krucjat. W *Orientalia Commemorativa*. Red. Lidia Sudyka, 99–104. Kraków: WUJ.

Dr hab. A. Bieniek był także autorem artykułów publikowanych w czasopiśmie, o których nie można powiedzieć, że były naukowymi. Publikował w pis-

mach: „Arcana” i „Naszym Dzienniku”. W 2008 r. w formularzu oceny nauczyciela akademickiego za okres 4 lat (1 stycznia 2004 – 31 grudnia 2007) napisał: „Jestem autorem szeregu artykułów prasowych oraz wywiadów. Nie liczy się to do dorobku naukowego, ale wydaje mi się istotne w kontekście zarzutów pod adresem nauki polskiej, jakoby nie była szerzej postrzegana w społeczeństwie. Niestety, z tego tytułu spotykają mnie głównie zarzuty, ponieważ uważam, że powinniśmy jako pracownicy UJ pozostawać neutralni i udzielać wywiadów zarówno Telewizji Kraków, jak i Naszemu Dziennikowi – pod warunkiem autoryzacji”¹⁹.

- 15) Bieniek Adam. 2001. „Dobry muzułmanin – zły muzułmanin: historyczno-religijne podłoże konfliktu islamu z chrześcijaństwem i judaizmem”. *Arcana* 41 (5): 31–42.
- 16) Bieniek Adam. 2001. „Fundamentalizm islamski”. *Arcana* 42 (6): 49–58.
- 17) Bieniek Adam. 2002. „O «Intifadzie» inaczej”. *Arcana* 45 (3): 58–67.
- 18) Bieniek Adam. 2003. „Wojna w Iraku; miłe złego początki”. *Arcana* 50 (2): 30–35.
- 19) Bieniek Adam. 2007. „Możemy współpracować i z Arabami, i z Izraelczykami”. *Nasz Dziennik* 273: 15 [z 22 XI 2007] (rozmowa przeprowadzona przez Mariusza Bobera).
- 20) Bieniek Adam. 2007. „Bez Hamasu nie będzie trwałego porozumienia”. *Nasz Dziennik* 279: 20 [z 29 XI 2007] (rozmowa przeprowadzona przez Annę Wiejak).
- 21) Bieniek Adam. 2010. „Wojna przegrana na własne życzenie”. *Nasz Dziennik* 182: 12 [z 6 VIII 2010].
- 22) Bieniek Adam. 2010. „Irańska karta w globalnej grze”. *Nasz Dziennik* 196: 12 [z 24 VIII 2010].
- 23) Bieniek Adam. 2011. „Arabska wiosna ludów”. *Nasz Dziennik* 26: 11 [z 2 II 2011].
- 24) Bieniek Adam. 2011. „Europa – uchodźców raj utracony”. *Nasz Dziennik* 65: 20 [z 19 III 2011].
- 25) Bieniek Adam. 2011. „Hydra terroryzmu”. *Nasz Dziennik* 107: 11 [z 10 V 2011].
- 26) Bieniek Adam. 2012. „«Arabska wiosna» z perspektywy roku”. *Nasz Dziennik* 45: 13 [z 23 II 2012].
- 27) Bieniek Adam. 2012. „Egipt na rozdrożu”. *Nasz Dziennik* 151: 18–19 [z 30 VI 2012].

---

¹⁹ AUJ, FONA 2. 2008: 4.

Napisał także krótką recenzję książki A. B. Пайкова zamieszczoną w *Folia Orientalia*, 37 (2002): 235–236.

3. Rozprawa doktorska i habilitacyjna

Celem rozprawy doktorskiej pt. *Recepcja dzieł starożytnych pisarzy w średniowiecznej literaturze arabskiej na przykładzie twórczości Al-Qazwīniego (XIII w.)* A. Bieniek uczynił analizę recepcji dzieł starożytnych uczonych, przedstawicieli antycznej cywilizacji greckiej czy rzymskiej w średniowiecznej literaturze arabskiej na przykładzie pism trzynastowiecznego arabskiego encyklopedysty. Chciał ukazać wkład świata arabsko-muzułmańskiego w dzieło zachowania i rozwoju naukowego dorobku starożytności, jak i przekazania go kulturze łacińskiej. Praca składa się pięciu rozdziałów, z których pierwszy omawia piśmiennictwo kosmograficzne XII i XIII w., drugi – epokę tłumaczeń, trzeci – postać i dzieła al-Qazwīniego: *Księga osobliwości stworzenia* (Kosmografię) i *Księga pomników krain* (Geografię), czwarty, kluczowy – źródła antyczne do tych dzieł i piąty – znaczenie świata arabskiego w procesie odzyskiwania przez łaciński Zachód dziedzictwa kulturowego starożytności. Za sprawą tłumaczeń Syryjczyków, często nestorian, jakobitów czy pogańskich sabejczyków, literatura starożytnych pisarzy trafiła do świata kultury arabskiej, z której na przełomie IX i X w. duża część stała się dostępna dla arabskiego czytelnika. Gdy w XII w. cywilizacja islamu doświadczała kryzysu spowodowanego najazdami z zewnątrz, chaosem politycznym, recesją gospodarczą równocześnie nasiliła się chęć zachowania dotychczasowego dorobku kulturowego²⁰.

W nurt tworzenia prac o charakterze syntetyzującym i kompilacyjnym wpisał się al-Qazwīnī (1203–1283). W swojej pracy doktorskiej A. Bieniek omówił postać tego XIII-wiecznego uczonego, urodzonego w perskim Kazwin (miasto w okolicach dzisiejszego Teheranu), piszącego po arabsku, zwanego arabskim Pliniuszem, twórcy mało oryginalnego i krytycznego, jednak uważanego za mistrza syntezy i kompilacji. Nie wiadomo dokładnie, w jakich latach miał sprawować urząd kadiego w irackich miastach Wasit i Hilla. W 1233 r. osiadł w Damaszku, gdzie poznał mistyka Ibn ‘Arabima, pobierał nauki u al-Abhariego i gdzie zmarł w 1283 r.²¹ W rozdziale czwartym, głównym, doktorant podał ana-

²⁰ AUJ, Adam Bieniek. 1998b. Autoreferat. *Recepcja dzieł starożytnych pisarzy w średniowiecznej literaturze arabskiej na przykładzie al-Qazwīniego (XIII w.)* (s.d.) (TD), 1; Adam Bieniek. 2004. *Między wiarą a rozsądkiem. Damaszek w okresie wypraw krzyżowych w świetle kronik arabskich*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1.

²¹ Adam Bieniek. 2003. *Starożytność w myśli arabskiej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 29.

lizie tych, na których powoływał się al-Qazwīnī – na osiem autorytetów starożytnej wiedzy kosmograficznej: Arystotelesa, Pliniusza Starszego, Klaudiusza Ptolomeusza, Galena, Hermesa Trismegistosa, Hipokratesa z Kos, Dioskurydesa Pedaniosa i Euklidesa z Aleksandrii. Trzeba dodać, że Hermes nie był uczonym, a bóstwem egipskim, popularnym w świecie hellenistycznym. Sam al-Qazwīnī największą uwagę poświęcił Arystotelesowi. Prezentując dane autorytety, Bieniek wskazywał na arabskie tłumaczenia prezentowanych prac, arabskie komentarze, a także szczegółowe zapożyczenia ubogacone konkretnymi cytatami. Ukazał także znaczenie świata arabskiego w procesie odzyskiwania przez Zachód dziedzictwa kulturowego starożytności, ze szczególnym uwzględnieniem roli, jaką odegrała Hiszpania arabska i Sycylia.

Prof. dr hab. Maria Kowalska napisała: „Oceniając pracę doktorską Adama Bieńka, należy stwierdzić, iż zawiera ona rzetelną wiedzę historyczną i z zakresu literatury arabskiej. Stanowi wkład do badań nad recepcją dzieł antycznych pisarzy w średniowiecznej literaturze arabskiej (na przykładzie twórczości al-Qazwīnīego, XIII w.), oparta jest na pracach źródłowych i opracowaniach. Przekład źródeł pisanych, tj. arabskich, cechuje filologiczna wierność i język literacki”²². Natomiast prof. dr hab. Jerzy Hauziński ubolewał, że doktorant nie odważył się połączyć kosmografii i geografii Qazwīnīego z głównymi nurtami rozwoju arabsko-muzułmańskiego piśmiennictwa geograficznego. Gdy geografia dotyka wszystkiego, co związane jest z przestrzenią, to historia tego, co łączy się z czasem. Zdaniem uczonego ze Słupska Bieniek nie pokusił się o szerszą refleksję nad arabsko-muzułmańską wiedzą geograficzną. Pewne momenty geograficzne wydobywał intuicyjnie, jednak mimo wszystko wykazał się w rozprawie dobrze rozwiniętym *sensus historicus*²³. Profesor konkludował: „Z przyjemnością czyta się fragmenty tłumaczone z arabskiego oryginału, ponieważ w swych próbach przekładu zawarł on wiele filologicznej rzetelności idącej w parze z literackim wdziękiem. Godna aprobaty jest również wielość i różnorodność źródeł pisanych oraz opracowań łączących perspektywę filologa arabisty z rozległymi horyzontami innych dyscyplin humanistycznych, zwłaszcza zaś nauk o kulturze antycznej”²⁴. Hauziński dostrzegał pewne mankamenty pracy, np., że liczba odsyłaczy dominuje całkowicie nad odsyłaczami z rozwinięciem przeciwnych sądów²⁵. Natomiast prof. dr hab. Janusz Da-

²² AUJ, Maria Kowalska. 1998c: 4. Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Adama Bieńka. „Recepcja dzieł starożytnych pisarzy w średniowiecznej literaturze arabskiej na przykładzie twórczości al-Qazwīnīego (XIII wiek)”, recenzja z 18 listopada 1998 r. (TD).

²³ AUJ, Jerzy Hauziński. 1998: 4. Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Adama Bieńka. „Recepcja dzieł starożytnych pisarzy w średniowiecznej literaturze arabskiej na przykładzie twórczości al-Qazwīnīego (XIII w.)”, ss. 227 [recenzja. z 1 października 1998] (TD).

²⁴ AUJ, Hauziński. 1998. Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Adama Bieńka, 8.

²⁵ AUJ, Hauziński. 1998. Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Adama Bieńka, 7.

necki ubolewał, że doktorant korzystał pośrednio ze źródeł łacińskich, sięgając do ich tłumaczeń czy omówień, jak i że czasami otwierał różne zagadnienia, których jednak nie rozstrzygał²⁶. Nie rozumiał, dlaczego nie sięgnął do opracowanego przez J. Bielawskiego i M. Plezię *Listu Arystotelesa do Aleksandra*²⁷. Omawiając krytyczny stosunek Europy do dorobku muzułmańskiego, doktorant miał pominąć polski wkład do tych polemik, jak i w zakończeniu nie wydobyć właściwie syntezy pracy. Mimo wylizania tych i innych niedoskonałości czy niedociągnięć technicznych prof. Danecki napisał: „Sięgałem do oryginalnego tekstu Al-Qazwīniego, i muszę przyznać, że doktorant świetnie wywiązał się z trudnej sztuki tłumaczenia skomplikowanych tekstów”²⁸. Dodał, że praca stanowi „dalszy krok w badaniu naukowym spuścizny naukowej świata arabskiego, jest logiczną kontynuacją podjętych przez Panią Profesor Marię Kowalską badań”²⁹.

Podczas obrony pracy doktorskiej Adam Bieniek ustosunkował się m.in. do uwag zawartych w recenzjach i odpowiadał na zadawane mu pytania. Podczas niejawniej części posiedzenia prof. Danecki stwierdził, że doktorant bronił się w sposób „elegancki”³⁰. Prof. Hauziński uwypuklił roztropność i pokorę doktoranta. Podkreślił jego dojrzałość naukową³¹. Rozprawa doktorska, obroniona w 1998 r., ukazała się drukiem w Wydawnictwie Uniwersytetu Jagiellońskiego w 2003 r. Autor podkreślał w autoreferacie z 5 stycznia 2004 r., że stało się to dzięki pomocy finansowej prof. dr. hab. Ryszarda Nycza – prodziekana Wydziału Filologicznego UJ. Wersja ta pozostała pozbawiona transkrypcji fonetycznej, która byłaby niezrozumiała dla odbiorców spoza kręgów filologicznych. Tytuł książki brzmi: *Starożytność w myśli arabskiej* i moim zdaniem nie jest korzystny. Treść rozprawy doktorskiej, jak i książki odnosi się do twórczości Al-Qazwīniego (XIII w.), o czym przemilczano w tytule z 2003 r.

Podstawą postępowania habilitacyjnego stała się książka *Między wiarą a rozsądkiem. Damaszek w okresie wypraw krzyżowych w świetle kronik arabskich* (Kraków 2004, 213 s.). Zdaniem prof. Hauzińskiego tytuł byłby właściwszy,

---

²⁶ AUJ, Janusz Danecki. 1998: 1–2. Opinia o pracy doktorskiej mgra Adama Bieńka „Recepcja dzieł starożytnych pisarzy w średniowiecznej literaturze arabskiej na przykładzie twórczości al-Qazwīniego (XIII w.)” przygotowanej pod opieką naukową prof. dr. hab. Marii Kowalskiej, [recenzja s.d.] (TD).

²⁷ AUJ, Danecki. 1998. Opinia o pracy doktorskiej mgra Adama Bieńka, 2.

²⁸ AUJ, Danecki. 1998. Opinia o pracy doktorskiej mgra Adama Bieńka, 3.

²⁹ AUJ, Danecki. 1998. Opinia o pracy doktorskiej mgra Adama Bieńka, 4.

³⁰ AUJ, Barbara Michalak-Pikulska. 1998: 2. Protokół z obrony pracy doktorskiej mgr Adama Bieńka „Recepcja dzieł starożytnych pisarzy w średniowiecznej literaturze arabskiej na przykładzie twórczości Al-Qazwīniego (XIII w.)” przed Komisją Rady Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniu 18 (*sic!*) listopada 1998 roku (TD).

³¹ AUJ, Barbara Michalak-Pikulska. 1998. Protokół z obrony pracy doktorskiej mgr Adama Bieńka, 3.

gdyby brzmiał: „Między wiarą a okrucieństwem”³². Profesor także miał uwagi co do podtytułu. Podobnie prof. Dziekan zauważył, że autor nie uzasadnił nigdzie „poetyckiego elementu tytułu *Między wiarą a rozsądkiem*”³³. Dla prof. Salamona taki tytuł mógłby w kontekście symbolu religijnych motywów działań politycznych (wiary) i pragmatyzmu (rozumu) postulować pewne zbliżenie między przedstawicielami chrześcijaństwa i islamu w trudnym okresie dla obu stron, jak czas wypraw krzyżowych czy też prezentację historii Damaszku, ale tylko w aspekcie dziejów politycznych i wyznaniowych, biorąc pod uwagę relacje władców z krzyżowcami³⁴. Książka dotyczy krótkiego okresu w historii Damaszku, a mianowicie lat 1095–1154, czyli od początku panowania przez seldżuckiego księcia Duqāqa ibn Tutuša do końca panowania dynastii Burydów i zdobycia miasta przez Nūr ad-Dīna z Aleppo. W rozdziale pierwszym autor opisał sytuację Syrii w czasie przedkrucjatowym, jak i początki dynastii Burydów. W rozdziale drugim zaprezentował panowanie Atabega Tugtakīna, będącego zdaniem niektórych najwybitniejszym reprezentantem omawianej dynastii, jak i kontakty między Burydami a krzyżowcami. Wskazał na różnice w relacjach historyków arabskich i europejskich. Dalsze rozdziały to wskazywanie na kolejnych władców dynastii w całości kształcie mechanizmów piastowania przez nich władzy przy uwzględnieniu ich osobowości. Tym samym habilitant w nurcie rozmyślań historiozoficznych opowiedział się po stronie tych, którzy podkreślają rolę wybitnych jednostek w kształtowaniu historii. We wprowadzeniu A. Bieniek podał ważniejsze dzieła arabskie relacjonujące wydarzenia wojen o Ziemię Świętą, jednak nie dokonał tradycyjnego scharakteryzowania stanu badań nad prezentowaną kwestią, argumentując, że podawanie pełnego stanu badań wymagałoby osobnego dzieła³⁵.

Prof. Dziekan, recenzując rozprawę w ramach postępowania habilitacyjnego, pisał, że A. Bieniek wplatał do tekstu rozmaite odniesienia do współczesności, które tak naprawdę w tekście ściśle naukowym nie zawsze były konieczne. Zarzucał mu, że tytuły niektórych rozdziałów, zwłaszcza pierwszego, są zdecydowanie za długie³⁶. Co więcej, pisał, że w tekście książki można

---

³² AUJ, Jerzy Hauziński. 2004: 2. Opinia dotycząca rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego p. dra Adama Bieńka, [opinia z 16 kwietnia 2004] (TP).

³³ AUJ, Marek Dziekan. 2004: 2. Opinia o dorobku naukowym i rozprawie habilitacyjnej dr Adama Bieńka. „Między wiarą a rozsądkiem. Damaszek w okresie wypraw krzyżowych w świetle kronik arabskich” [opinia z 24 kwietnia 2004] (TP).

³⁴ AUJ, Maciej Salamon. 2004: 2–3. Opinia o dorobku naukowym dra Adama Bieńka i jego rozprawie habilitacyjnej pt. „Między wiarą i rozsądkiem. Damaszek w okresie wypraw krzyżowych w świetle kronik arabskich”, Kraków 2004, s. 213 [opinia z 13 czerwca 2004] (TP).

³⁵ Bieniek. 2004. *Między wiarą a rozsądkiem. Damaszek w okresie wypraw krzyżowych w świetle kronik arabskich*, 15.

³⁶ AUJ, Marek Dziekan. 2004. Opinia o dorobku naukowym i rozprawie habilitacyjnej dra Adama Bieńka, 3.

odnaleźć szereg niekonsekwencji transkrypcyjnych i posługiwanie się tymi samymi nazwami w różnych wersjach. Zauważył jednak, że autor radzi sobie dobrze z trudnymi średniowiecznymi tekstami, a jego książka stanowi istotne dopełnienie takich prac na temat arabskiego spojrzenia na Bliski Wschód podczas wypraw krzyżowych, jak *Księga pouczających przykładów* Usāmy Ibn Munqida (1975) czy *Wyprawy krzyżowe w oczach Arabów* Amina Maaloufa (2001). Prof. Maciej Salamon z Zakładu Historii Bizancjum Instytutu Historii UJ, opiniując dorobek naukowy i rozprawę habilitacyjną dr. A. Bieńka, napisał, że „poznawanie dziejów jest nie tylko częścią pracy zawodowej Autora, ale także Jego osobistym zamiłowaniem i pasją realizowaną z prawdziwym i bezinteresownym zapałem poznawczym”³⁷. Był świadom, że historia Damaszku opisywana przez habilitanta to przede wszystkim historia władców tego miasta, przy założeniu, że wielki akcent kładł na stosunki muzułmanów z krzyżowcami³⁸. Słusznie profesorowi nie podobało się zdanie ze s. 16 książki: „Zgodnie z tytułem praca prezentuje muzułmański punkt widzenia”, albowiem oparcie się głównie o źródła muzułmańskie nie jest równoznaczne z reprezentowaniem danego punktu widzenia, nawet jeśli autor czasami snuł rozważania zmierzające w tym kierunku³⁹. Ubolewając, że tak jak w pracy brakuje typowego wprowadzenia, tak i brakuje klasycznego zakończenia, które *de facto* jest prezentacją kolejnych faktów, a nie wyciąganiem całościowych wniosków. Krakowski bizantynolog ubolewał, że czasami w pracy zatracą się granica między dziełem naukowym a wypowiedziami popularnymi⁴⁰. Prof. Salamon konkludował: „Mam świadomość różnorodnych słabości rozprawy, jednak muszę wyraźnie zaznaczyć, że jej ukazanie się ma istotne znaczenie dla badań nad historią krucjat, zwłaszcza badań prowadzonych w naszym kraju (...) sporządził wielką liczbę tłumaczeń arabskich tekstów okresu krucjat, które mogą posłużyć badaczom nie znającym języka arabskiego”⁴¹. W omawianych przeze mnie rozprawach naukowych A. Bieniek nie ustrzegł się pewnych błędów typu: formułowanie nietypowych wstępów z pominięciem *status quaestionis* czy właściwych podsumowań w zakończeniach. Recenzenci tych prac, profesorowie bardzo renomowani, wykazywali pewne niedociągnięcia,

---

³⁷ AUJ, Salamon. 2004. Opinia o dorobku naukowym dra Adama Bieńka i jego rozprawie habilitacyjnej, 1.

³⁸ AUJ, Salamon. 2004. Opinia o dorobku naukowym dra Adama Bieńka i jego rozprawie habilitacyjnej, 4.

³⁹ AUJ, Salamon. 2004. Opinia o dorobku naukowym dra Adama Bieńka i jego rozprawie habilitacyjnej, 4.

⁴⁰ AUJ, Salamon. 2004. Opinia o dorobku naukowym dra Adama Bieńka i jego rozprawie habilitacyjnej, 5.

⁴¹ AUJ, Salamon. 2004. Opinia o dorobku naukowym dra Adama Bieńka i jego rozprawie habilitacyjnej, 6.

jak np. błędy techniczne w formułowaniu przypisów, czy oceniali polemicznie pewne wypowiedzi ich autora. Co więcej, przypisy w doktoracie miały przede wszystkim charakter informacyjny, kosztem tych tzw. erudycyjnych. Już w książce habilitacyjnej tych przypisów objaśniająco-polemicznych było dużo więcej. Niestety i w ostatniej książce A. Bieńka, z 2014 r., wstęp też nie był sporządzony w sposób klasyczny, czyli autor znowu pominął przedstawienie stanu badań. Aczkolwiek tym razem lepiej wyartykułował cele badawcze swojego dzieła⁴². W pracach naukowych, gdzie styl wypowiedzi podlega ściśle określonej ocenie, uczony pozwalał sobie na wypowiedzi popularyzatorskie, można by rzec: na styl gawędziarski, co sprawia, że dane prace czyta się łatwiej i z większym zaciekawieniem, czego jednak na ogół nie oczekują naukowcy z danej dziedziny. Czasami opisując jakieś zagadnienie starożytne czy średniowieczne, potrafił porównać je z wydarzeniem współczesnym, co niewątpliwie podkreślało jego erudycję, co zdaniem prof. Hauzińskiego można by nawet określić „bombastyczną retoryką”⁴³. Przykładem było niespodziewane porównanie wydarzenia z 1115 r. z klęską armii Kraju Kwitnącej Wiśni pod koniec II wojny światowej.

Wszyscy opiniujący dorobek naukowy Adama Bieńka w postępowaniu habilitacyjnym podkreślali, że był on zdolny do formułowania samodzielnych wniosków. Świadomi pewnych niedociągnięć twierdzili, że potrafił w swoich pracach być oryginalnym, a nade wszystko poprzez tłumaczenia tekstów arabskich wykonał ogrom pracy. Recenzenci znający język arabski, którzy zadawali sobie trud sprawdzenia techniki warsztatowej i translatorskiej, doszli do przekonania, że dokonywał on tłumaczeń wiernych, rzetelnych i poprawnych.

Zakończenie

Działalność naukowa dr. hab. Adama Bieńka nie była długa. Przeżył zaledwie 46 lat, z tego większość w Krakowie. W tym mieście przez większą część swoich lat wiodł życie rodzinne, społeczne i zawodowe. Tam, gdy miał 24 lata, narodził się jego syn. Na Uniwersytecie Jagiellońskim w wieku 25 lat uzyskał tytuł magistra, w wieku 29 lat stopień doktora, a następnie w wieku 37 lat stopień doktora habilitowanego. Jego dorobek naukowy nie jest ilościowo najbardziej imponujący, jednak jest jakościowo ważny. Obok artykułów ści-

---

⁴² Adam Bieniek. 2014. *Podręczny zielnik średniowiecznego muzułmanina „Księga dziwów stworzenia i cudów istnienia” Al-Qazwīnīego (XIII wiek) oraz zawarte w niej nazewnictwo i opisy roślin użytkowych*. T. 1, Kraków: Księgarnia Akademicka, 7–8.

⁴³ AUJ, Hauziński. 2004. Opinia dotycząca rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego p. dra Adama Bieńka, 6.

śle naukowych, jak i popularnonaukowych jest autorem ciekawych monografii i współautorem cennej książki⁴⁴.

Jego zainteresowania naukowe dotyczyły postaci al-Qazwīnīego, antycznej spuścizny z zakresu przyrodoznawstwa, Damaszku z okresu wypraw krzyżowych, ale także prawa szariackiego. Do wielu kwestii arabskich i nie tylko podchodził w sposób emocjonalny i z pełną pasją, co nie przeszkadzało mu zachować pewien obiektywizm w ocenie faktów czy zdarzeń. Prof. Dziekan w 2004 r. odnosząc się do publicystycznej działalności Adama Bieńka, zaliczył jego wypowiedzi popularyzatorskie na temat sytuacji politycznej i religijnej w świecie arabskim do „wyważonych głosów specjalistów-islamistów”⁴⁵. Bieniek władał wieloma językami. W kwestionariusz osobowym (s.d.) własnoręcznie podpisanym wskazał na znajomość języków obcych w zakresie podstawowym: rosyjski, niemiecki, łaciński, akadyjski, w zakresie „znajomość biegła w mowie i piśmie”: angielski, francuski, arabski i perski⁴⁶. Organizował i wygłaszał różne odczyty. Brał aktywny udział w wielu konferencjach naukowych, jak i popularnonaukowych spotkaniach. Należał do *L'Union Européenne des Arabisants et Islamisants (UAEI)*. 2 lutego 2004 r. zanotował, że brał udział w debatach organizowanych w Klubie Pod Jaszczurami w Krakowie poświęconych problemom współczesnego islamu⁴⁷. Myślę, że gdyby miał lepsze zdrowie i dane by mu było żyć dłużej, to napisałby jeszcze wiele wartościowych dzieł. Wytyczał sobie bardzo ambitne cele. Kończąc arabystykę, rozpoczął studiowanie iranistyki. Nauczając przedmiotów kierunkowych, dorabiał, ucząc choćby języka angielskiego co pewnie zabierało mu czas, ale pomagało finansowo. W swojej karierze naukowej doświadczał chwil trudniejszych i łatwiejszych. Przykładem tych pierwszych było odrzucenie jego kolokwium habilitacyjnego w październiku 2004 r., a tych drugich – akceptacja tego kolokwium i przegłosowanie pozytywne w czerwcu 2006 r., a także otrzymanie w 2004 r. nagrody indywidualnej III stopnia w wysokości 4050 zł przyznanej przez prof. dr. hab. Franciszka Ziejkę, rektora UJ, z okazji inauguracji roku akademickiego 2004/2005. Co więcej, A. Bieniek był cenionym dydaktykiem, lubianym przez studentów. Kontakt z nimi sprawiał mu radość. Tym bardziej nie rozumiem, dlaczego starając się o przyjęcie na studia, napisał, że ubiega się o specjalność nienauczycielską.

Adam Bieniek miał niewątpliwe związki z Opolszczyzną. Tutaj się urodził. Tutaj chodził do szkoły podstawowej w Goświnowicach i do Liceum Ogólno-

---

⁴⁴ Adam Bieniek, Krzysztof Kościelniak, Maciej Salamon, Krzysztof Stopka, Anna Waško. 2005. *Wielka historia świata*, T. 4: *Kształtowanie średniowiecza*. Kraków: Fogra, Warszawa: Świat Książki.

⁴⁵ AUJ, Marek Dziekan. 2004. Opinia o dorobku naukowym i rozprawie habilitacyjnej dr. Adama Bieńka, 2.

⁴⁶ AUJ, Kwestionariusz osobowy (s.d.) (TP).

⁴⁷ AUJ, FONA 1. 2004: 5.

kształcącego w Nysie. Tutaj wychował się i przyjeżdżał do swoich rodziców, gdy już wyjechał na studia do Krakowa w 1988 r. Po śmierci spoczął na cmentarzu w Goświnowicach w grobie swojego ojca, Michała Bienka, który zmarł 21 marca 2007 r. W grobie tym spoczęła później także jego matka, Helena Bieniek, która zmarła 30 grudnia 2022 r. Uroczystości pogrzebowe Adama Bienka miały miejsce 17 listopada 2015 r. w Goświnowicach. Uroczystościom pogrzebowym przewodniczył ks. proboszcz Andrzej Gołaszewski, a Mszę św. koncelebrował autor niniejszego tekstu.

Dr hab. Adam Bieniek na zaproszenie piszącego te słowa był gościem VI Colloquium Prawno-Historycznego pt.: Egalitaryzm i elitaryzm. Tradycja i przyszłość Europy (Niewodniki, 13–14 maja 2010), gdzie 13 maja 2010 r. wygłosił referat pt.: *Prawo muzułmańskie jako przeszkoda w asymilacji muzułmańskich imigrantów w Europie*. 2 grudnia 2010 r. w auli Wydziału Prawa i Administracji UO dr hab. Adam Bieniek miał wykład gościnny pt.: *Integracja czy kapitulacja? Stosunek państw europejskich do prawa i obyczajów muzułmańskich w Europie*. 17 i 18 maja 2011 r. był uczestnikiem VII Colloquium Prawno-Historycznego w Brzegu pt.: „Europejska tradycja prawa”, gdzie wygłosił referat pt.: *Prawo muzułmańskie w Hiszpanii*. Przewodniczył wtedy także obradom w jednej z sekcji.

Do kwestii prawa szariackiego Adam Bieniek powracał wiele razy. Już w 2002 r. wygłosił referat poświęcony tej kwestii w odniesieniu do Nigerii. Rok później ukazał się artykuł będący pokłosiem tego wystąpienia. Uczony był świadom, że wydarzenia z 11 września 2001 r. prowokują do wielu dyskusji o relacjach na linii islam – chrześcijaństwo – judaizm. Stąd chętnie powracał do zagadnień polityczno-społecznych świata islamu. 13 maja 2015 r., w roku śmierci A. Bienka, ukazał się artykuł Anety Wawrzyńczak pt. *Szariat w praktyce, czyli „sprawiedliwość” w Państwie Islamskim*, w którym bazuje ona przede wszystkim na wypowiedziach Adama Bienka. W świetle tego artykułu prawo szariackie było prawem ludów pustyni, które nie mogły stawiać na więzienie przestępców. Stąd karano szybko i skutecznie, uciekając do obcinania ręki, biczowania czy kary śmierci. Przekonaniu o szybkości i skuteczności miał służyć rytuał publicznego karania przez dżihadystów tzw. Państwa Islamskiego. Arabista tłumaczył także, skąd u licznych osób na Bliskim Wschodzie poparcie dla takich fundamentalistycznych nurtów. Otóż po próbach uciekania się do socjalizmu arabskiego, budowania demokracji, czy sięgania do reżimów autorytarnych, region stał się niestabilny politycznie i społecznie. Dla wielu opresyjny władca stawał się do zaakceptowania, byleby dawał poczucie stabilności i bezpieczeństwa. Jednak Bieniek dochodził do wniosku, że to poczucie bezpieczeństwa jest złudne, albowiem, powołując się na książkę Bassana Tibiego *Fundamentalizm*, dżihadystów bardziej należało postrzegać jako polityków wykorzystujących do swoich celów

religię, niżli działacze religijnych, dążących do celów politycznych⁴⁸. Z zacięciem czyta się w rozprawie habilitacyjnej Adama Bieńka o bejruckiej manifestacji – pokutnym korowodzie chrześcijan maszerującym ulicą Hamra w październiku 1988 r., mającym na celu przeprosić wyznawców islamu za wyprawy krzyżowe⁴⁹. Polski uczony, krakowski arabista, poliglota i erudyta, miłośnik kultury Bliskiego Wschodu, budowniczy mostów między cywilizacją europejską a arabską chętnie towarzyszył w przedsięwzięciach naukowych środowiska opolskiego.

References

Materiały archiwalne

- AUJ, 2004. Formularz oceny Nauczyciela Akademickiego UJ za okres 4 lat (1 stycznia 2000 – 31 grudnia 2003) (FONA 1) (TP).
- AUJ, 2008. Formularz oceny Nauczyciela Akademickiego UJ za okres 4 lat (1 stycznia 2004 – 31 grudnia 2007) (FONA 2) (TP).
- AUJ, 2012. Formularz oceny Nauczyciela Akademickiego UJ za okres 4 lat (1 stycznia 2008 – 31 grudnia 2011) (FONA 3) (TP).
- AUJ, Akta. Stud. Bieniek Adam (ur. 28.01.1969 r.) Wydział Filologiczny = teczka „studencka”.
- AUJ, Bieniek Adam. 1993. Do Pana Dziekana Wydziału Filologicznego [prośba o zwolnienie z zajęć z zakresu historii filozofii] (TS).
- AUJ, Bieniek Adam. 1996. Podanie [z prośbą o przyjęcie do pracy w Zakładzie Arabistyki IFO UJ z 5 sierpnia 1996 (TP).
- AUJ, Bieniek Adam. 1998a. Do jego Magnificencji Pana Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego [prośba o dodatkowy urlop dziekański] (TS).
- AUJ, Bieniek Adam. 1998b. Autoreferat. Recepcja dzieł starożytnych pisarzy w średniowiecznej literaturze arabskiej na przykładzie al-Qazwīnīego (XIIIw.) (s.d.) (TD).
- AUJ, Bieniek Adam. 2004. Autoreferat wraz z raportem na temat aktualnej działalności naukowej [z 5 stycznia 2004] (TP).
- AUJ, Bieniek Adam. Przewód doktorski = teczka „doktorska”.
- AUJ, Danecki Janusz. 1998. Opinia o pracy doktorskiej mgra Adama Bieńka „Recepcja dzieł starożytnych pisarzy w średniowiecznej literaturze arabskiej na przykładzie twórczości al-

---

⁴⁸ Aneta Wawrzyńczak. 2015. *Szariat w praktyce, czyli „sprawiedliwość” w Państwie Islamskim* [na bazie wywiadu z A. Bieńkiem z 13 maja 2015] (6.5.2023). <https://wiadomosci.wp.pl/szariat-w-praktyce-czyli-sprawiedliwosc-w-panstwie-islamskim-6027686935401601a>.

⁴⁹ Bieniek. 2004. *Między wiarą a rozsądkiem. Damaszek w okresie wypraw krzyżowych w świetle kronik arabskich*, 7.

- Qazwīnięgo (XIII w.)”, przygotowanej pod opieką naukową prof. dr hab. Marii Kowalskiej, [rec. s.d.] (TD).
- AUJ, DSO III Bieniek Adam, ur. 28.01.1969, adiunkt jako dr hab. 1996–2015 = teczka „pracownicza”.
- AUJ, Dziekan Marek. 2004. Opinia o dorobku naukowym i rozprawie habilitacyjnej dr Adama Bieńka „Między wiarą a rozsądkiem. Damaszek w okresie wypraw krzyżowych w świetle kronik arabskich” [opinia z 24 kwietnia 2004] (TP).
- AUJ, Górska Elżbieta. 1994. Recenzja pracy magisterskiej Adama Bieńka pt. „Obraz współczesnej syryjskiej literatury dla dzieci w świetle „At-Tawry” [recenzja z 6 stycznia 1994] (TS).
- AUJ, Hauziński Jerzy. 1998. Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Adama Bieńka, „Recepcja dzieł starożytnych pisarzy w średniowiecznej literaturze arabskiej na przykładzie twórczości al-Qazwīnięgo (XIII w.)”, ss. 227 [recenzja z 1 października 1998] (TD).
- AUJ, Hauziński Jerzy. 2004. Opinia dotycząca rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego p. dra Adama Bieńka [opinia z 16 kwietnia 2004] (TP).
- AUJ, Kowalska Maria. 1994. Ocena pracy magisterskiej Adama Bieńka pt. „Obraz współczesnej syryjskiej literatury dla dzieci w świetle „At-Tawry” [recenzja ze stycznia (brak daty dziennej)1994] (TS).
- AUJ, Kowalska Maria. 1998a. Opinia [z 17 marca] (TD).
- AUJ, Kowalska Maria. 1998b. Opinia [z 15 maja w sprawie zatrudnienia na etacie asystenta] (TP).
- AUJ, Kowalska Maria. 1998c. Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Adama Bieńka. „Recepcja dzieł starożytnych pisarzy w średniowiecznej literaturze arabskiej na przykładzie twórczości al-Qazwīnięgo (XIII wiek)”, recenzja z 18 listopada 1998 r. (TD).
- AUJ, Michalak-Pikulska Barbara. 1998. Protokół z obrony pracy doktorskiej mgr Adama Bieńka „Recepcja dzieł starożytnych pisarzy w średniowiecznej literaturze arabskiej na przykładzie twórczości Al-Qazwīnięgo (XIII w.) przed Komisją Rady Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniu 18 (*sic!*) listopada 1998 r. (TD).
- AUJ, Michalak-Pikulska Barbara. 2002 [pismo z 24 maja 2002 potwierdzające umiejętność samodzielnego prowadzenia zajęć przez Adama Bieńka] (TP).
- AUJ, Miodunka Władysław. 2006. Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych [wniosek w sprawie zatwierdzenia uchwały Rady WF UJ o nadaniu dr Adamowi Bieńkowi stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa] (TP).
- AUJ, Salamon Maciej. 2004. Opinia o dorobku naukowym dra Adama Bieńka i jego rozprawie habilitacyjnej pt. „Między wiarą i rozsądkiem. Damaszek w okresie wypraw krzyżowych w świetle kronik arabskich”, Kraków 2004, s. 213 [opinia z 13 czerwca 2004] (TP).
- AUJ, Świadectwo pracy. 2015. [z 10 listopada 2015]: 1–2 (TP).
- AUJ, Wraga Ludmiła. 1988. Opinia. [opinia z 1 czerwca 1988] (TS).

Opracowania

- Michalak-Pikulska Barbara, Bieniek Adam. 2006. „Prof. dr hab. Maria Kowalska (1919–2005)”. *Przegląd Orientalistyczny* 1–2 (216–217): 111–112.
- Bieniek Adam. 2003. *Starożytność w myśli arabskiej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Bieniek Adam. 2004. *Między wiarą a rozsądkiem. Damaszek w okresie wypraw krzyżowych w świetle kronik arabskich*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Bieniek Adam. 2014. *Podręczny zielnik średniowiecznego muzułmanina „Księga dziwów stworzenia i cudów istnienia” Al-Qazwīnīego (XIII wiek) oraz zawarte w niej nazewnictwo i opisy roślin użytkowych*. T. 1, Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Bieniek Adam, Kościelniak Krzysztof, Salomon Maciej, Stopka Krzysztof, Waśko Anna. 2005. *Wielka historia świata*. T. 4: *Kształtowanie średniowiecza*. Kraków: Fogra, Warszawa: Świat Książki.
- Wawrzyńczak Aneta. 2015. „Szariat w praktyce, czyli «sprawiedliwość» w Państwie Islamskim” [na bazie wywiadu z A. Bienikiem z 13 maja 2015] (6.5.2023). <https://wiadomosci.wp.pl/szariat-w-praktyce-czyli-sprawiedliwosc-w-panstwie-islamskim-6027686935401601a>.

Wykaz skrótów

- AUJ – Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego
- FONA 1 – AUJ, 2004. Formularz oceny Nauczyciela Akademickiego UJ za okres 4 lat (1 stycznia 2000 – 31 grudnia 2003) (TP)
- FONA 2 – AUJ, 2008. Formularz oceny Nauczyciela Akademickiego UJ za okres 4 lat (1 stycznia 2004 – 31 grudnia 2007) (TP)
- FONA 3 – AUJ, 2012. Formularz oceny Nauczyciela Akademickiego UJ za okres 4 lat (1 stycznia 2008 – 31 grudnia 2011) (TP)
- s.d. – *sine data* (bez daty)
- s.n. – *sine numero* (bez numeru)
- TD – AUJ Teczka „doktorska” (s.n.) Bieniek Adam. Przewód doktorski
- TP – AUJ Teczka „pracownicza” DSO III Bieniek Adam, ur. 28.01.1969, adiunkt jako dr hab. 1996–2015
- TS – AUJ Teczka „studencka” (s.n.) Akta. Stud. Bieniek Adam (ur. 28.01.1969 r.) Wydział Filologiczny